

PERNIÖ, TEIJO

Raportti alueella havaituista kiviuneista

Turun maakuntamuseo
Henrik Asplund

PERNIÖ, TEIJO

Raportti alueella havaituista kiviuneista

Johdanto

Perniön kulttuurisihteerin Arja Alanteen otettua keväällä 1992 yhteyttä Turun maakuntamuseoon Teijon alueella havaittujen ns. ryssänuunien johdosta, teki allekirjoittanut alueelle tarkastusmatkan 19.5.1992. Tarkoituksena oli kohteiden rekisteröimisen lisäksi todeta miten ne voidaan sovittaa Teijon rakenteilla olevaan retkeilyalueeseen.

Teijon kiviunit

Teijon alueelta tunnetaan yhteensä neljä kiviunua (liite 1). Kohteet 1, 3 ja 4 sijaitsevat metsähallituksen maalla. Ne kuuluvat Hämeenlinnan metsänhoitoalueeseen ja Teijon retkeilyalueeseen. Kohde 2 on ollut tunnettu jo aikaisemmin ja sijaitsee yksityisen maanomistajan maalla. Tarkastuskäynnin yhteydessä 19.5.1992 käytiin kohteilla 1 ja 4. Oppaana toimi metsänhoitoalueen työnjohtaja Jari Pigg.

Kohteen 1 löysi retkeilijä kesällä 1991 (liite 2). Se sijaitsee loivasti lounaaseen laskevassa rinteessä (x 6677 46, y 2442 43) n. 55 metrin korkeudella merenpinnan yläpuolella (mpy). Sen koillispuolella on kallioalue ja sen eteläpuolella n. 100 m:n päässä Lakiassuo-niminen kosteikko. Uuni oli kylmämuurattu, kooltaan n. 1,5 x 1,5 m. Siinä oli selvä pesä, jonka leveys on n. 40 cm ja korkeus n. 20 cm. Uunin läheisyydessä oli useita erikokoisia ja muodoltaan vaihtelevia kaivantoja. Rinteessä n. 150 m kiviunista itäkaakkoon havaittiin mahdollinen kivilatomus tai -perustus, joka näytti suorakaiteen muotoiselta. Sen koko oli n. 3 x 4 m.

Kohde 2 on tunnettu jo aikaisemmin (liite 2). Se on merkitty peruskarttaan muinaisjäännosmerkillä ja tekstillä "Ryssänuuni" (x 6676 60, y 2442 70). Työnjohtaja Jari Piggin mukaan kohde muistuttaa maaston puolesta kohdetta 4. Peruskartan perusteella kohde näyttää sijoittuvan harjanteelle n. 57,5 m mpy, josta rinne laskee länteen ja itään. Harjanteen molemmin puolin on kosteikkoja, jotka ovat yhteydessä Vähäjärveen, Kirakanjärveen ja Lakiassuohon. Jari Piggin mukaan myös tällä paikalla on maastossa kuopanteita uunin tuntumassa.

pl. 2012 01
ylönkytä

pl. 2012 01
ylönkytä

Kohteen 3 löysivät metsähallituksen työntekijät keväällä 1992. Uuni sijaitsee lehtipuutaimikossa Hamarijärven pohjoisrannalla (liite 3), kohdassa, jossa rinne nousee luoteeseen (x 6684 05, y 2445 28). Korkeus merenpinnasta on n. 35 m. Työnjohtaja Jari Piggim mukaan uuni on vaatimattoman näköinen ja osittan maan peittämä, mutta siinä on selvä pesän suuaukko.

pk 202107
Teijo

Kohde 4 sijaitsee Punassuon soidensuojelualueella (liite 4), suolle luoteeseen laskevassa loivassa rinteessä n. 52,5 m mpy (x 6678 95, y 2446 59). Sen löysivät metsähallituksen työntekijät syksyllä 1991. Kylmämuurattu kivi-uuni osoittautui muodoltaan pyöreäksi ja sen keskellä oli nelikulmainen hormiaukko. Uuniin liittyi pohjakaavaltaan lähes nelikulmainen valli, jonka sivun pituus oli n. 4 m. Vallissa oli suon puolella aukko ja uuni sijaitsi aukkoa vastapäätä rinteentuoleisella sivulla. Vallin kahden muun sivun ulkopuolella oli kuopanteet, jotka mahdollisesti ovat syntyneet kun valli on kasattu. Muutamia metrejä vallista kohti suota oli tasanne, jota rajasi 6 pitkänomaista kuopannetta. Kuopanteet ympäröivät halkaisijaltaan n. 12-15 m laajan alueen. Kukin kuopanne oli muutamia metrejä pitkä ja sijoitettu pitkä sivu tasanteen keskustaa päin.

pk 201209
Ylönkylä

Teijon toistaiseksi tiedossa olevat kivi-uunit sijaitsevat kaikki suhteellisen kaukana (n. 2-6 km) nykyisestä merenrannasta. Peruskartan korkeuskäyrien perusteella ne sijaitsevat myös korkealla, n. 30-60 m mpy. Näyttää siltä, että uunit eivät viimeisten satojen vuosien aikana ole sijainneet merenrannan tuntumassa. Yhteistä niille on sen sijaan sijainti suoalueen tai järven tuntumassa.

Kaikkien uunien sijainti on syrjäinen nykyisiin kyliin nähden, eli ne on ilmeisesti rakennettu varsinaisten asutusalueiden ulkopuolelle. Tähänastisten tietojen perusteella ainakin kolmen uunin (1,2,4) läheisyydessä on maastossa kaivantoja osoituksena jostakin toiminnasta kivi-uunien tuntumassa. Yhdessä kohteessa (4) kivi-uunin edessä oleva suorakaiteenmuotoinen valli viittaa siihen, että uuni on liittynyt pieneen rakennukseen.

Kivi-uunien funktiosta ja ajoituksesta

Saaristossa esiintyvistä kivi-uuneista on tavallisesti käytetty nimitystä "ryssänuuni". Nimitys viittaa ajatukseen siitä, että uunit ovat venäjän laivaston rakentamia leivinuuneja, joita on käytetty laivojen ollessa ankkurissa saaristoalueella. Lähinnä niiden on ajateltu liittyneen 1700-luvun alkupuolen sotien aikaisiin laivasto-operaatioihin. Tulkinta on yleisesti hyväksytty, joskin pidetään mahdollisena, että jotkut uunit ovat esimerkiksi kalastajien rakentamia. Hyvä yleisesitys ryssänuuneista on Heljä Brusilan artikkeli Museotiedotteessa 3/1988.

Ruotsissa on viime vuosien inventoinneissa Norrlandissa havaittu, että ns. ryssänuunit voivat sijaita myös metsämaastossa kaukana 1700-luvun rannasta. On mahdollista, että ne tällaisissa tapauksissa voivat olla muidenkin kuin venäläisten rakentamia. Nimityksestä "ryssugn", ryssänuuni, ollaankin ruotsalaisessa arkeologiassa siirtymässä neutraalimpaan käsitteeseen "stenugn", kivi-uuni. Käsitteet ovat synonyymejä, mutta jälkimmäistä tulisi ehkä käyttää ainakin silloin kun uunit eivät ole selvästi rantasidonaisia.

Myös ajoituksen osalta kivi-uunit saattavat olla heterogeenisempi muinaisjäännösryhmä kuin mitä on ajateltu. Pääosa uuneista voidaan historiallisiin tietoihin viitaten liittää 1700-luvun alkupuolelle, mutta ainakin yksi arkeologinen ajoitus 1400-luvulle on esitetty (Broadbent 1989). Kaiken kaikkiaan kivi-uuneja on tutkittu ja ajoitettu arkeologian menetelmin hyvin vähän. Allekirjoittaneen tiedossa ei ole tällä hetkellä yhtään arkeologista ajoitusta Suomesta. Ajoitus on mahdollinen ¹⁴C-menetelmällä jos uunista löytyy hiiltä, tai ehkä joissakin tapauksissa lichenometrisesti, jäkälämittauksin.

Teijon kivi-uunien funktio on epäselvä. Niiden sijainti poikkeaa tyypillisestä nimenomaan siinä, että ne eivät sijaitse merenrannalla. Näin ollen niiden tulkitseminen "ryssänuuneiksi" ei ole itsestään selvää. Niiden sijainti varsinaisten kyläasutusalueiden ulkopuolella voisi viitata jonkinlaiseen tilapäisasumiseen tai mahdollisesti johonkin taloudelliseen toimintaan jota olisi harjoitettu järvi- tai suoalueilla. On myös yhä pidettävä mahdollisena, että uunit ovat liittyneet venäläisten sotilaiden toimintaan alueella. Tätä mahdollisuutta tulisi tarkastella etsimällä historiallisia tietoja venäläisten toimista Perniössä 1700-luvun sotien aikana.

Kiviunien huomioiminen Teijon retkeilyalueella

Teijon retkeilyalueella kiviunnit ja niiden lähiympäristön näkyvät rakenteet tulisi huomioida muinaismuistolain suojaamina kiinteinä muinaisjäännöksinä metsänhoitoa ja virkistystoimintaa järjestettäessä. Metsänhoidon osalta harvennus ja muut normaalit toimenpiteet ovat sallittuja muinaisjäännösalueilla, mutta raskaiden koneiden käyttöä tulisi välttää. Muinaisjäännöksen peittäminen ei ole sallittua, joten suuria määriä harvennusjätteitä ei tulisi jättää kiviunien tuntumaan. Metsänhoidon järjestämisestä muinaisjäännösalueilla voi tarvittaessa pyytää neuvoja museoviranomaisilta

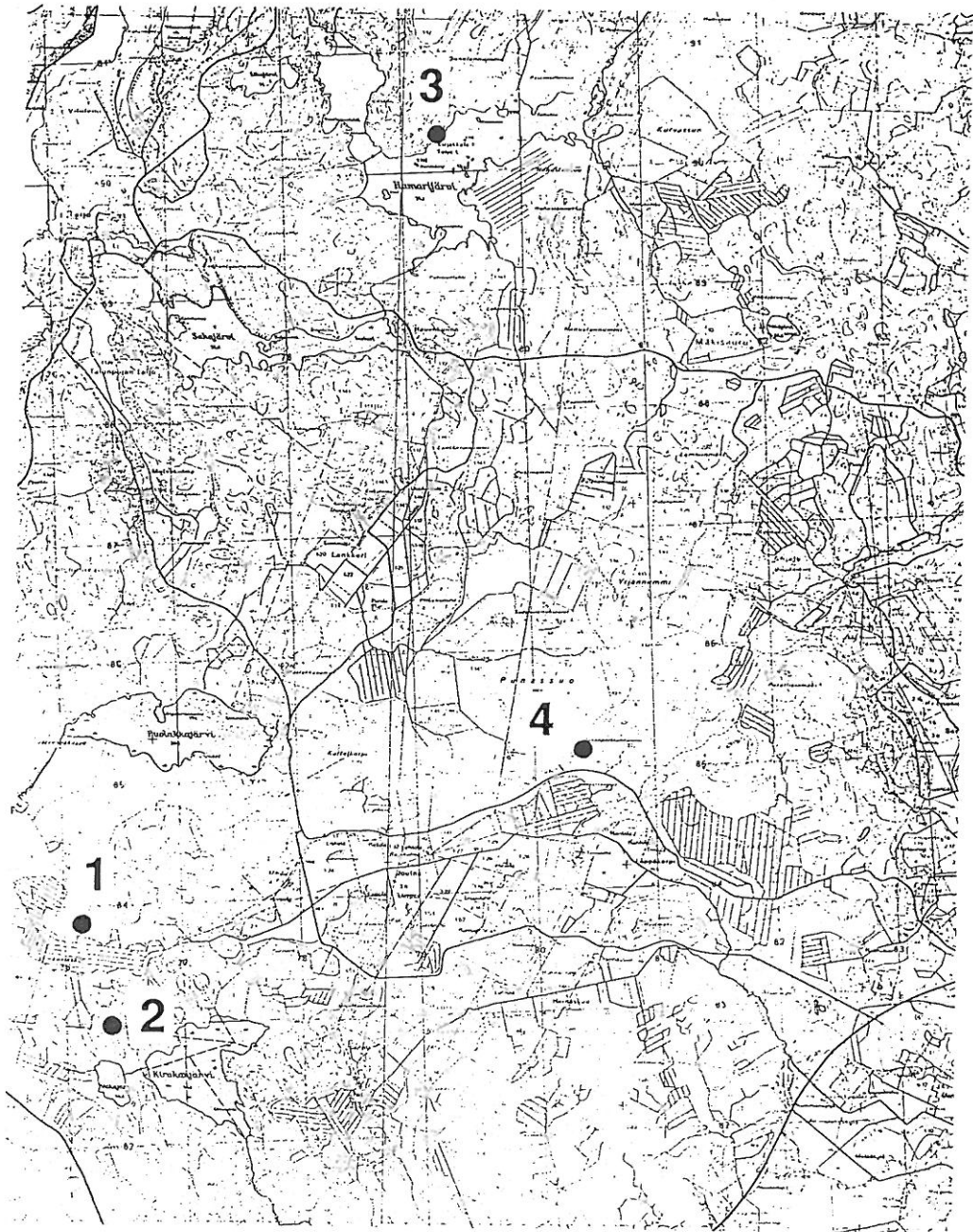
Teijon retkeilyalueeseen tulevat kuulumaan maastoon merkityt polut, joiden reiteistä, luonnonnähtävyyksistä ym. tuotettaneen karttoja ja muuta kirjallista materiaalia. Maastoon sijoitetaan luultavasti opastauluja, joista ilmenee reittien kulku ja niiden varrella sijaitsevat tutustumiskohteet. Kiviunnit voisi huomioida sekä reittejä suunniteltaessa että muuta materiaalia tuotettaessa. Vaikka niiden historiallinen merkitys nimenomaan Teijon alueen osalta toistaiseksi on epäselvä, kertovat ne yleisesti seudun menneisyyteen liittyvistä tapahtumista tai toiminnoista. Selvästi erottuvina ja ymmärrettävinä rakennelmina ne huomataan ja ne kiehtovat ihmisten mielikuvitusta.

Parhaiten kiviunnit voidaan sijoittaa virkistysalueen reittien varteen siten, että polku kulkee muutamien kymmenien metrien päässä muinaisjäännösalueesta. Tällöin kiviunien ympäristö säilyy ehjänä ja kohteisiin voi tutustua siirtymällä lyhyehkön matkan varsinaiselta polulta pois. Myös mahdollisten opastaulujen sijoittamisessa tulisi muinaisjäännösten ympäristö huomioida, esimerkiksi siten, että taulut eivät ole liian lähellä näkyviä rakenteita. Polkujen ja mahdollisten taulujen sijoittamisesta tulee neuvotella museoviranomaisten kanssa.

Turussa 17.9.1992

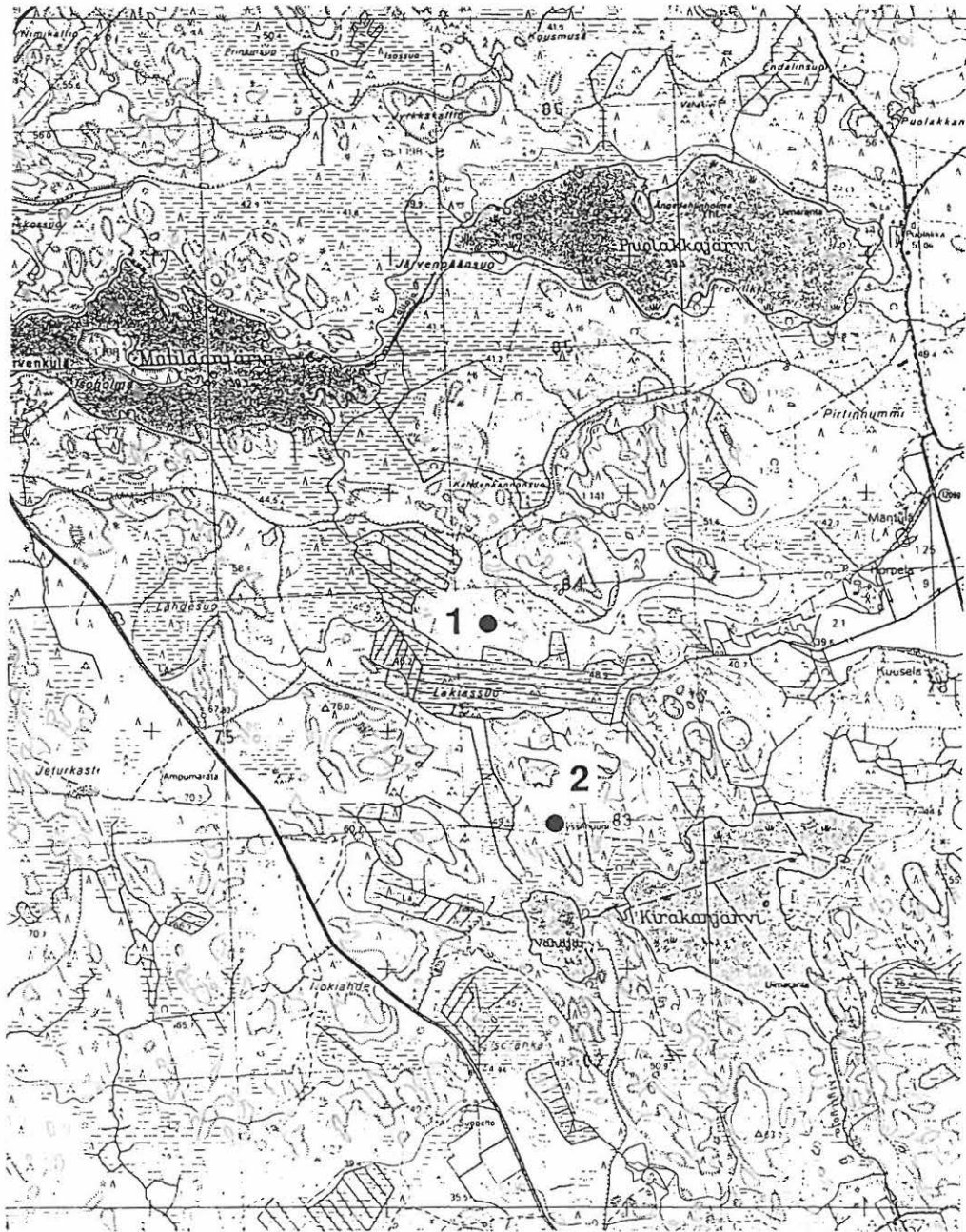

Henrik Asplund

Perniö, Teijo

MK 1:60 000

Perniö, Teijo

Ote peruskartan pienennöksestä
Perniö 1:30 000

Perniö, Teijo

Ote peruskartan pienennöksestä
Perniö 1:30 000

Perniö, Teijo

Ote peruskartan pienennöksestä
Perniö 1:30 000